

Osobitosti výkonu vyhostenia štátneho príslušníka tretej krajiny z územia Slovenskej republiky

Particularities of the execution of the expulsion of a third country national from the territory of the Slovak republic.

Emil SEMJAN¹

¹ Útvar policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce, MV SR

The manuscript was received on 18. 05. 2017 and was accepted after revision for publication on 03.07.2017.

Abstrakt:

Existuje niekoľko spôsobov praktickej realizácie núteného odsunu, a teda výkonu vyhostenia štátnych príslušníkov tretích krajín, neoprávnene sa zdržiavajúcich na území členských štátov Európskej únie, z tohto územia. Posudzovanie a rozhodovanie o konkrétnej metóde odsunu je vykonávané na individuálnom základe, v súlade s národnými právnymi predpismi, ako aj s právnymi predpismi Európskej únie. Výkon vyhostenia štátnych príslušníkov tretích krajín z územia Slovenskej republiky a členských štátov Európskej únie leteckou cestou, je jednou z efektívnych metód núteného odsunu. Dve možné formy leteckého odsunu – bežnou leteckou linkou alebo spoločnou leteckou návratovou operáciou, majú každá svoje špecifiká a ovplyvňuje ju množstvo faktorov. Z kvantitatívneho hľadiska, týkajúceho sa počtu jednorazového odsunu štátnych príslušníkov tretích krajín a z hľadiska efektívneho využitia síl a prostriedkov, je vhodnejšie využiť spoločnú leteckú návratovú operáciu. V prípadoch individuálnej potreby odsunu jednotlivých štátnych príslušníkov tretích krajín je po bezprostrednom posúdení okolností vhodnejšie realizovať výkon vyhostenia bežnou leteckou linkou.

Kľúčové slová: výkon vyhostenia leteckou cestou, štátni príslušníci tretích krajín, spoločné návratové operácie

Abstract:

There are several ways of practicing forced removal and, therefore, the executions of expulsion of third-country nationals illegally present in the territory of the Member States of the European Union from that territory. The assessment and decision-making on a particular transfer method is carried out on an individual basis, in accordance with national law as well as with European Union law. Power expulsion of third country nationals from the Slovak Republic and EU Member States by air is one of the effective methods of forced displacement. Two possible forms of removal

by air - a common airline or joint return operations by air, each have its own specifics and is influenced by a number of factors. In quantitative terms, relating to the number of one-off removal of third country nationals and in terms of effective use of manpower and resources, it is preferable to use a joint return operation by air. In the cases of individual removal needs of individual third-country nationals, it is more appropriate, following an immediate assessment of circumstances, to carry out the discharge of a regular air service.

Keywords: *expulsion by plane, third-country nationals, joint return operations*

Úvod

Dostatočne eliminovať negatívne javy spojené s medzinárodnou migráciou, musí byť v nevyhnutnom záujme štátu. Efektívna eliminácia týchto negatívnych javov primárne začína v stanovení pohraničného režimu a podmienok, za akých je možné hranice prekročiť. Toto je jedno z výhradných práv každého štátu a znakom jeho suverenity. [1] Aby bol cudzincovi povolený vstup na územie štátu, musí spĺňať podmienky zakotvené v príslušných právnych normách. Pobyt štátneho príslušníka tretej krajiny na území členského štátu Európskej únie je spravidla aj časovo ohraničený. Teda aj ten štátny príslušník tretej krajiny, ktorý splnil podmienky legálneho vstupu na územie členského štátu Európskej únie sa môže dostať do postavenia nesúladneho s právnymi predpismi týkajúcimi sa pobytu, keď z územia Európskej únie v určenom čase nevycestuje, a teda územie Európskej únie neopustí. Každý štátny príslušník tretej krajiny, ktorý je fyzicky prítomný na území členského štátu Európskej únie, sa tam buď zdržiava oprávnené alebo neoprávnené. V prípade neoprávneného zdržiavania sa na území členského štátu Európskej únie sú členskými štátmi vydávané individuálne rozhodnutia o návrate. Tieto rozhodnutia je v niektorých prípadoch nevyhnutné vykonať a po splnení zákonných podmienok realizovať nútený odsun. Realizácia výkonu leteckého vyhostenia štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa vzťahujú príkazy na individuálny odsun má isté špecifiká, na ktoré v tomto príspevku chceme upriamiť pozornosť.

1. Vymedzenie základných pojmov

Podľa zákona o pobyte cudzincov, je cudzincom každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky. V užšom vymedzení každý, kto nie je štátnym občanom Slovenskej republiky ani štátnym príslušníkom členského štátu Európskej únie, je podľa zákona o pobyte cudzincov štátnym príslušníkom tretej krajiny, ktorým sa rozumie aj osoba bez štátnej príslušnosti. [2]

Ak existujú dôvody na administratívne vyhostenie cudzinca, policajný útvar vydá rozhodnutie o tom, že cudzinec nemá alebo stratil oprávnenie zdržiavať sa na území Slovenskej republiky a je povinný územie Slovenskej republiky opustiť. Policajný útvar má možnosť určiť lehotu na jeho vycestovanie do krajiny pôvodu, krajiny tranzitu, ktorejkoľvek tretej krajiny, do ktorej sa štátny príslušník tretej krajiny dobrovoľne rozhodne vrátiť a ktorá ho prijme, alebo na územie členského štátu, v ktorom má udelené právo na pobyt alebo poskytnutú medzinárodnú ochranu. [2]

Výkon rozhodnutia o administratívnom vyhostení môže zabezpečiť policajný útvar, ak je splnená niektorá z nasledujúcich podmienok:

- ak štátny príslušník tretej krajiny nevycestoval v lehote určenej v rozhodnutí o administratívnom vyhostení,
- ak v rozhodnutí o administratívnom vyhostení policajný útvar neurčil lehotu na vycestovanie [2],
- štátny príslušník tretej krajiny má byť podľa medzinárodnej zmluvy¹ vrátený na územie zmluvného štátu,
- štátny príslušník tretej krajiny nemôže vycestovať, pretože nemá platný cestovný doklad alebo prostriedky na vycestovanie, alebo
- štátny príslušník tretej krajiny nevycestoval v rámci asistovaného dobrovoľného návratu v určenej lehote alebo na základe oznámenia organizácie, ktorá vykonáva program asistovaných dobrovoľných návratov, že sa štátny príslušník tretej krajiny umyselne vyhol realizácii asistovaného dobrovoľného návratu.

Okrem administratívneho vyhostenia môže byť cudzincovi uložený rozsudkom súdu aj trest vyhostenia. Výkon trestu vyhostenia zabezpečuje príslušný útvar Policajného zboru v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku [3,4]

Policajt je oprávnený zaistiť štátneho príslušníka tretej krajiny, na účel stanovený zákonom. [3] Zjednodušene je možné rozdeliť zaistené osoby do štyroch kategórií:

1. štátni príslušníci tretích krajín, u ktorých má byť realizovaný výkon administratívneho vyhostenia alebo výkon trestu vyhostenia, alebo prebieha konanie o administratívnom vyhostení,
2. štátni príslušníci tretích krajín u ktorých má byť realizovaný prevoz podľa osobitného predpisu, v tomto prípade podľa „dublinského nariadenia“ [5],
3. štátni príslušníci tretích krajín, u ktorých má byť realizované vrátenie podľa readmisných dohôd,
4. žiadatelia o udelenie azylu v ktorých prípade na dosiahnutie úspešného ukončenia azylového konania nie je možné využiť menej závažné prostriedky.

Pre účely tohto príspevku sa budeme primárne zaoberať prvou uvedenou skupinou osôb, aj keď v prípade realizácie odsunu osôb uvedených v druhej a tretej skupine je možné analogicky využiť postupy, ktoré budú uvedené v ďalších častiach príspevku.

Štátny príslušník tretej krajiny môže byť zaistený na čas nevyhnutne potrebný, najviac na šesť mesiacov. Policajný útvar môže počas tejto doby zaistenie opakovane predlžovať do maximálnej dĺžky 6 mesiacov alebo pri ďalšom zaistení do maximálnej dĺžky 12 mesiacov. To znamená, že policajný útvar je oprávnený rozhodnúť o zaistení napríklad na 2 mesiace, následne, ak budú naďalej trvať dôvody zaistenia, znovu na

¹ Napríklad rozhodnutie Rady 2007/341/ES z 19. apríla 2007 o uzatvorení Dohody medzi Európskym spoločenstvom a Ruskou federáciou o readmisii (Ú. v. EÚ L 129, 17. 5. 2007), rozhodnutie Rady 2007/839/ES z 29. novembra 2007 o uzavretí Dohody medzi Európskym spoločenstvom a Ukrajinou o readmisii osôb (Ú. v. EÚ L 332, 18. 12. 2007).

3 mesiace a ak naďalej trvajú dôvody zaistenia, tak ešte na 1 mesiac do celkovej dĺžky zaistenia 6 mesiacov. Následne, ak možno predpokladať, že napriek vykonaným úkonom potrebným na výkon administratívneho vyhostenia štátneho príslušníka tretej krajiny sa tento výkon predĺži z dôvodu, že štátny príslušník tretej krajiny dostatočne nespolupracuje, alebo z dôvodu, že mu zastupiteľský úrad nevydal náhradný cestovný doklad v lehote 6 mesiacov, môže policajný útvar rozhodnúť o predĺžení lehoty zaistenia o ďalších najviac 12 mesiacov. Týchto 12 mesiacov zaistenia môže policajný útvar tiež rozdeliť na niekoľko častí, podľa trvania dôvodov zaistenia. [6]

Štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý je administratívne vyhostený, alebo má uložený trest vyhostenia, ktorý má byť realizovaný do susedného štátu, dopraví policajný útvar na hraničný priechod. Ak policajný útvar vykonáva administratívne vyhostenie alebo trest vyhostenia leteckou cestou alebo cez územie tretieho štátu na základe medzinárodnej zmluvy, môže štátneho príslušníka tretej krajiny dopraviť až na územie štátu, v ktorom je zabezpečené jeho prijatie. [2]

Výkon vyhostenia leteckou cestou môže byť realizovaný bežným letom, teda bežnou leteckou linkou alebo osobitnou operáciou leteckého odsunu.

2. Výkon vyhostenia leteckou cestou realizovaný bežným letom

Takýto výkon vyhostenia môže byť realizovaný spôsobom, pri ktorom je vyhostovaná osoba sprevádzaná policajtmi, alebo bez policajného sprievodu. O tom, či bude vyhostenie realizované s policajným sprievodom sa rozhodne po posúdení bezpečnostného rizika, ktoré primárne na základe dostupných informácií o štátnom príslušníkovi tretej krajiny vykoná policajný útvar realizujúci toto vyhostenie, aj v spolupráci s príslušnou leteckou spoločnosťou. Táto navyše môže požadovať konkrétny minimálny počet členov policajného sprievodu, ktorý ak nebude dodržaný, tak na realizovanie vyhostenia prostredníctvom príslušnej leteckej spoločnosti nebude udelený súhlas. V prípade udelenia súhlasu a realizácie výkonu vyhostenia štátneho príslušníka tretej krajiny s policajným sprievodom sú na členov policajnej eskorty kladené vysoké nároky spojené s príslušnou zodpovednosťou.

Proces výkonu vyhostenia leteckou cestou s policajným sprievodom by sa dal rozdeliť do niekoľkých fáz. Zabezpečenie náležitostí potrebných k vykonaniu vyhostenia zaisteného štátneho príslušníka tretej krajiny je proces s presne určeným poradím jednotlivých krokov, resp. úkonov. Nasledujúci úkon je možné vykonať až po pozitívnom výsledku vykonania predchádzajúceho úkonu.

2.1 Predprípravná fáza

Prvú fázu môžeme nazvať predprípravná. Počas tejto fázy, po získaní cestovného dokladu, resp. odpadnutí prípadnej prekážky vyhostenia, ak existovala, je posudzované bezpečnostné riziko pred vyhostením. Zabezpečuje sa vyjadrenie lekára, ktoré právne a fakticky umožňuje realizovať vyhostenie takouto formou. V tejto fáze je s príslušnými leteckými spoločnosťami plánovaná trasa letu, sú zabezpečované letenky a príslušné administratívne formality, ako napr. súhlas s prevozom na tranzitných letiskách od príslušných orgánov a pod. Pri plánovaní trasy musia byť zohľadnené niektoré faktory, ktoré môžu ovplyvniť úspešnú realizáciu vyhostenia, a to či už

pozitívne, alebo negatívne. Z taktického hľadiska je nevyhnutné dbať na výber letu, resp. letov, s čo najkratším časovým úsekom od začiatku eskorty, až do jej ukončenia a odovzdania vyhostovanej osoby v cieľovej destinácii. Z toho vyplýva uprednostňovanie priamych letov do cieľovej destinácie, resp. letov s čo najmenším počtom prestupov na tranzitných letiskách. Ak je však nevyhnutné (s ohľadom na príslušný letový plán) akceptovať prestup na tranzitnom letisku, v tomto prípade sa ako faktor v negatívnom zmysle ovplyvňujúci bezpečnostné hľadisko eskorty, javí okrem počtu prestupov i dĺžka času stráveného na tranzitnom letisku.

2.2 Prípravná fáza

Ak sú známe všetky relevantné okolnosti letu, čas odletu, miesto, trasa, začína ďalšia fáza výkonu vyhostenia, ktorú môžeme nazvať prípravná. Počas tejto fázy je zaistenému štátnemu príslušníkovi tretej krajiny oznámené, že bude realizované jeho vyhostenie. Dôležité je vykonať to primeraným spôsobom, aby bolo čo najviac eliminované riziko vzniku negatívneho konania zaisteného štátneho príslušníka tretej krajiny. Vyhostovaný štátny príslušník tretej krajiny je informovaný najmä o spôsobe vykonania, s primeranými údajmi o všetkých okolnostiach. Spravidla je tento rozhovor s vyhostovanou osobou vykonaný v čase najneskôr deň pred plánovanou realizáciou vyhostenia a oddelene od ostatných zaistených štátnych príslušníkov tretej krajiny. Toto je osvedčené aplikačnou praxou. Najmä v prípade štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý neočakáva realizáciu vyhostenia, pretože sa spolieha na iné prípadné okolnosti pre ktoré podľa neho výkon vyhostenia nebude možné vykonať. Po oznámení štátnemu príslušníkovi tretej krajiny, že bude v určenom termíne vyhostený, sa s touto skutočnosťou potrebuje v primeranej lehote vyrovnáť.

2.3 Prvá fáza

Prvá fáza výkonu vyhostenia začína prevzatím eskortovaného štátneho príslušníka tretej krajiny veliteľom eskorty. Prevzatiu predchádza poučenie vyhostovaného štátneho príslušníka tretej krajiny o tom, že on sám môže prispieť k tomu, že vyhostenie bude vykonané bez prípadných neprijemností, resp. služobných zákrokov policajtov. Táto fáza končí v momente nastúpenia do lietadla.

2.4 Druhá fáza

Od momentu nastúpenia do lietadla začína druhá fáza, ktorá trvá až do uzavretia vonkajších dverí lietadla. Aj napriek predchádzajúcemu písomnému súhlasu k realizácii vyhostenia od príslušných leteckých spoločností prevádzkujúcich konkrétny let, je za tento let zodpovedný veliteľ lietadla. Ak má veliteľ lietadla závažné dôvody sa domnievať, že niektorá osoba spáchala alebo sa chystá spáchať čin (bez ohľadu na skutočnosť, či tento čin môže byť posudzovaný ako trestný čin alebo nie), ktorým môže ohroziť alebo ohrozuje bezpečnosť lietadla alebo osôb či majetku v lietadle alebo by týmto činom bol ohrozený poriadok a disciplína na palube lietadla, v tomto prípade má veliteľ lietadla právo odmietnuť prevzatie takejto (aj vyhostovanej) osoby. [7] Je na členoch policajného sprievodu, aby psychologicky pôsobili na vyhostovaného štátneho príslušníka tretej krajiny, aby sa predišlo

takémuto neprimeranému konaniu. Ak je to nevyhnutné, je policajt oprávnený použiť príslušné donucovacie prostriedky podľa osobitného predpisu. [8]

2.5 Tretia fáza

Ďalšia fáza, tretia, trvá od uzavretia vonkajších dverí po naložení lietadla, do okamihu, keď sa niektoré z týchto dverí otvorí za účelom vyloženia [7]. Počas letu a počas tranzitu na tranzitných letiskách nesmie dôjsť k excesom zo strany eskortovanej osoby, lebo v konečnom dôsledku by to mohlo mať za následok zmarenie vyhostenia a návrat na územie SR, prípadne pristátie na najbližšom letisku (samozrejme s dodatočným vyvodením príslušnej zodpovednosti). Veliteľ lietadla je počas letu oprávnený vykonať všetky nevyhnutné opatrenia voči osobám, ktoré svojím konaním ohrozujú bezpečnosť letu, cestujúcich alebo nákladu alebo poriadku na palube lietadla. [9] Ak veliteľ lietadla vyhodnotí, že s ohľadom na správanie sa konkrétneho štátneho príslušníka tretej krajiny na palube lietadla je takéto vyhostenie spojené s bezpečnostným rizikom ohrozenia letu, príp. ostatných cestujúcich, alebo s rizikom porušovania poriadku a disciplíny na palube [7], je oprávnený vylúčiť z leteckej prepravy vyhost'ovanú osobu, a samozrejme aj zodpovedný policajný sprievod.

2.6 Štvrtá fáza

Posledná, štvrtá fáza začína po pristátí a otvorení vonkajších dverí. V tomto okamihu sa už policajti s vyhost'ovanou osobou nachádzajú na území iného (tretieho) štátu a tým pádom už nepoživajú žiadnu exekutívnu a teda ani prikazovaciu, či donucovaciu právomoc a nie sú príslušní vykonávať služobné zákroky na eliminovanie protiprávneho konania vyhost'ovanej osoby. Toto je vo výlučnej kompetencii orgánov cieľového štátu. V závislosti od konkrétnych pravidiel, technických a logistických možností konkrétneho leteckého prepravcu, resp. cieľového letiska, eskorta s vyhost'ovanou osobou spravidla opúšťa lietadlo až po vystúpení ostatných cestujúcich a vyhost'ovanú osobu si prevezmú príslušné orgány tretieho štátu.

Druhú, tretiu a štvrtú fázu je možné počas jednej eskorty opakovať viackrát, v závislosti od počtu prestupov na tranzitných letiskách.

3. Výkon vyhostenia osobitnou operáciou leteckého odsunu

Ak je výkon vyhostenia štátnych príslušníkov tretích krajín leteckou cestou realizovaný spoločným leteckým odsunom z dvoch alebo viacerých členských štátov, vykonáva sa v súlade s osobitným predpisom [10] Na takomto spoločnom lete sa môže zúčastniť viacero členských štátov. Spoločné lety sú organizované za účelom spoločných leteckých odsunov štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa vzťahujú príkazy na individuálny odsun.

Spoločný let je vykonávaný leteckým prepravcom vybraným organizujúcim členským štátom a za účasti primeraného počtu personálu zodpovedného za správdzanie vyhost'ovaných štátnych príslušníkov tretích krajín a osôb zabezpečujúcich lekársku starostlivosť, tlmočenie a monitoring rešpektovania

individuálnych práv vyhostovaných štátnych príslušníkov tretích krajín. Čiže tieto lety nie sú vykonávané bežnou leteckou linkou.

Pri uskutočňovaní spoločných leteckých odsunov, členské štáty zohľadňujú všeobecné pokyny k bezpečnostným predpisom na spoločné letecké odsuny, ktoré sú obsahom prílohy k Rozhodnutiu Rady 2004/573/ES o organizácii spoločných letov na odsuny štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa vzťahujú príkazy na individuálny odsun, z územia dvoch alebo viacerých členských štátov.

Podľa týchto všeobecných pokynov je možné rozdeliť jednotlivý spoločný let, teda spoločný letecký odsun do niekoľkých fáz.

3.1 Predodsunová fáza

V tejto časti sú definované požiadavky pre repatriantov, teda štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí majú byť odsunutí, rovnako tak požiadavky pre členov eskorty.

Požiadavky pre repatriantov sa týkajú právneho stavu, zdravotného stavu a zdravotných záznamov, dokumentácie, vyznenia. Požiadavky pre členov eskorty sa týkajú ako organizujúceho, tak aj zúčastnených členských štátov, kódexu správania sa členov eskorty, zručnosti, výcviku a počtu členov eskorty, ako aj možnosti použitia eskort súkromného sektoru.

Je na zodpovednosti organizujúceho členského štátu aby právny stav osôb, ktoré nespĺňajú alebo už prestali spĺňať podmienky na vstup, prítomnosť alebo trvalý pobyt na území členského štátu Európskej únie, umožňoval ich odsun. Teda v týchto prípadoch nesmú existovať žiadne prekážky vyhostenia. Rovnako tak organizujúci členský štát, ako aj každý zúčastnený členský štát zodpovedajú za to, aby repatrianti boli v náležitom zdravotnom stave, ktorý právne a fakticky umožňuje ich bezpečný letecký odsun. Je zabezpečené vyplnenie štandardizovaného dotazníka „Fit-to-fly“ na individuálnej báze, teda u každého repatrianta osobitne, v ktorom sú uvedené známe zdravotné dispozície, zahŕňajúce výsledky lekárskeho vyšetrenia, diagnózu a špecifikáciu prípadnej medicíny, pre prípad nevyhnutných zdravotných opatrení. Organizujúci členský štát má právo odmietnuť účasť na spoločnom lete každému repatriantovi so zdravotným stavom, ktorý by znamenal, že jeho vrátenie nie je zlučiteľné so zásadami bezpečnosti a dôstojnosti.

Na zodpovednosti jednotlivých štátov je zabezpečiť pre každého repatrianta platné cestovné doklady a ostatné nevyhnutné dokumenty, rovnako tak vstupné víza pre členov eskorty, ak sú požadované pre tranzitnú a cieľovú krajinu. Organizujúci členský štát navyše zodpovedá za včasné vyznenie a informovanie o operácii odsunu príslušné letecké spoločnosti, tranzitné krajiny a krajinu určenia.

Organizujúci členský štát môže zabezpečovať eskortu pre všetkých repatriantov alebo iba pre repatriantov zo svojej vlastnej krajiny. V prípade zabezpečenia eskorty pre všetkých repatriantov, každý zúčastnený členský štát určí aspoň dvoch predstaviteľov, ktorých úlohou bude odovzdať repatriantov, za ktorých sú zodpovední, miestnym orgánom v krajine určenia. V druhom prípade si zúčastnené členské štáty zabezpečujú eskortu pre repatriantov, za ktorých sú zodpovedné. Špeciálne školenia a výcvik, aj s príslušnými špecifikami odlišných rolí a úloh plnených počas eskorty,

absolvujú členovia eskorty, aj vedúci eskortných skupín, aby mohli vykonávať tieto lety. Členovia eskorty nie sú pri jej vykonávaní ozbrojení, môžu nosiť civilný odev, no sú označení rozlišovacím emblémom označujúcim ich príslušnosť k členom eskortujúceho personálu, tak aj ku konkrétnemu štátu. Všetci členovia personálu zúčastňujúci sa spoločnej operácie (eskorta, zdravotnícky personál, tlmočníci, monitorovací personál, záložná jednotka) sú z dôvodu jednoznačnej a rýchlej identifikácie zodpovedajúco označení, spravidla farebne odlišenou vestou. Zaujímavá je možnosť použitia eskort súkromného sektoru zúčastneným členským štátom. V takomto prípade však musí byť zabezpečená prítomnosť aspoň jedného úradného predstaviteľa na palube lietadla.

3.2 Predodletová fáza na letisku odletu alebo medzipristátia

Vyhostované osoby sú na letisku odletu zhromažďované oddelene od ostatných cestujúcich a zároveň je vytvorený priestor aj pre prílet lietadla ktoréhokoľvek iného členského štátu, ktorý prepravuje repatriantov s cieľom pripojiť sa k spoločnému letu. Predstavitelia zúčastneného členského štátu spravidla odovzdajú repatriantov úradníkom organizujúceho členského štátu. V prípade, že repatrianti už pred tým prejavili úmysel nenastúpiť na palubu lietadla, predstavitelia jednotlivých členských štátov oznámia túto skutočnosť organizujúcemu členskému štátu, za účelom venovania osobitnej pozornosti týmto osobám. Taktiež je pozornosť venovaná repatriantom, ktorí vyžadujú osobitnú pozornosť kvôli ich fyzickému alebo psychickému stavu.

Za uplatňovanie všetkej zvrchovanej moci, napríklad donucovacích prostriedkov, je zodpovedný členský štát daného miesta operácie odsunu, teda organizujúci členský štát, pričom právomoci členov eskorty z iných zúčastnených členských štátov, sú obmedzené len na sebaobranu. Za neprítomnosti úradníkov členského štátu daného miesta, ktorí sú činní pri presadzovaní zákona, alebo s cieľom podporenia týchto úradníkov, môžu členovia eskorty urobiť odôvodnené a primerané kroky ako reakciu na bezprostredné a vážne riziko s cieľom zabrániť repatriantovi v úteku, v spôsobení zranenia sebe samému alebo tretej osobe alebo škody na majetku.

Členovia eskorty členského štátu daného miesta, sú zodpovední za vykonanie kontroly leteniek pred odletom a poskytnutie pomoci pri prechode cez kontrolné priestory. Teda v organizujúcom členskom štáte sú to členovia eskorty tohto organizujúceho štátu a v každom ďalšom členskom štáte medzipristátia za účelom pripojenia sa k spoločnému letu, sú to členovia eskorty a úradníci tohto pripájajúceho sa štátu. Všetci repatrianti sa pred nástupom na spoločný let podrobia dôkladnej bezpečnostnej prehliadke, pričom predmety ohrozujúce bezpečnosť spoločného letu a osôb zúčastňujúcich sa na spoločnom lete sa uložia do batožinového priestoru. Do kabíny cestujúcich sa neumiestňuje batožina repatriantov. Všetka batožina uložená v batožinovom priestore je podrobená bezpečnostnej kontrole a označí sa menom jej majiteľa. V súlade s pravidlami Medzinárodnej organizácie civilného letectva sa všetko nebezpečné z batožiny odstráni. Peniaze a cenné predmety sa uložia do priehľadného obalu označeného majiteľovým menom. O takto uložených predmetoch a peniazoch je repatriant informovaný. Pre každú operáciu odsunu určí organizujúci členský štát maximálnu povolenú hmotnosť batožiny.

3.3 *Postup počas letu*

Na palube lietadla sa počas letu uplatňujú bezpečnostné opatrenia, ktoré sú uvedené v celkovom pláne bezpečnosti a dozoru. Uvedený plán bezpečnosti a dozoru určí vedúci operácie odsunu organizujúceho členského štátu a všetci členovia eskorty o ňom musia byť informovaní pred začatím operácie odsunu. Repatrianti rôznej štátnej príslušnosti sú usadení v kabíne cestujúcich podľa členského štátu zodpovedného za uskutočnenie ich odsunu. Počas celého trvania letu zostávajú bezpečnostné pásy zapnuté. V prípade rušivého správania, ktoré by mohlo ohroziť dokončenie operácie alebo osoby na palube lietadla, je vedúci operácie organizujúceho členského štátu v úzkej spolupráci s kapitánom letu alebo podľa jeho pokynov poverený obnoviť poriadok na palube lietadla.

Primerané donucovacie opatrenia sa môžu používať voči osobám, ktoré odmietajú odsun alebo mu vzdorujú. Samozrejme pri náležitom rešpektovaní individuálnych práv repatriantov. V konečnom dôsledku je možné v prípade pochybností, aj napriek uplatňovaniu oprávneného donucovania na základe odporu a nebezpečnosti repatrianta, operáciu odsunu zastaviť a nevykonať, podľa zásady „nijaký odsun za každú cenu“.

Znehybnenie vzdorujúceho repatrianta je možné dosiahnuť pomocou obmedzení, ktoré neohrozia jeho dôstojnosť a telesnú nedotknutosť a žiadne z donucovacích opatrení nesmú znemožniť alebo ohroziť schopnosť repatrianta normálne dýchať. Ak sú voči repatriantovi použité obmedzujúce donucovacie opatrenia, tento musí byť počas letu pod stálym dozorom.

Na spoločnom lete má byť prítomný aspoň jeden lekár, ktorý má prístup ku všetkým relevantným zdravotným záznamom repatriantov a pred odletom je informovaný o repatriantoch s osobitnými zdravotnými dispozíciami. Iba lekár môže nariadiť podanie lieku. Potrebné lieky sú uložené počas letu na palube lietadla². Každý repatriant má možnosť osloviť lekára alebo členov eskorty priamo alebo cez tlmočníka v jazyku, v ktorom sa dokáže vyjadrovať. Za týmto účelom organizujúci členský štát pre operáciu odsunu zabezpečí náležitý zdravotnícky a jazykový personál.

Všetky obrazové, zvukové záznamy alebo monitorovanie spoločných letov pozorovateľmi tretích strán podlieha predbežnej dohode medzi organizujúcim členským štátom a zúčastnenými členskými štátmi.

O operácii odsunu sa vypracúva spoločná správa. V prípade, že takáto spoločná správa sa z akéhokoľvek dôvodu nevypracuje, organizujúci členský štát a zúčastnené členské štáty si vymenia interné správy o operácii odsunu. Najmä v prípade, ak bola operácia odsunu neúspešná. Všetky správy o letoch sú prísne dôverné a určené len na vnútorné použitie. Správy zahŕňajú údaje o incidentoch, donucovacích a zdravotných opatreniach, ak k nim došlo. Informácie o operácii odsunu určené pre spravodajstvo v médiách sú obvykle vydávané až po dokončení operácie.

² Zoznam povolených a odporúčaných liekov je uvedený v príručke pre spoločné vzdušné návratové operácie organizované Frontexom (*Guide for Joint Return Operations by Air coordinated by Frontex*) vydané Frontexom v máji 2016.

3.4 Tranzitná fáza

Počas tranzitu v členskom štáte sa uplatňuje smernica Rady č. 2003/110/ES z 25. novembra 2003 o pomoci v prípade tranzitu pre účely leteckého odsunu [11].

3.5 Fáza priletu

Za kontaktovanie orgánov krajiny určenia je zodpovedný organizujúci členský štát. Organizujúci členský štát a zúčastnené členské štáty odovzdajú repatriantov, za ktorých sú zodpovedné, orgánom krajiny určenia spolu s ich batožinou a všetkými predmetmi, ktoré boli prevzaté do úschovy pred nástupom do lietadla. Za odovzdávanie repatriantov sú zodpovední vedúci predstavitelia organizujúceho a všetkých zúčastnených štátov. Členovia eskorty obvykle neopúšťajú lietadlo, s výnimkou odovzdania. Odovzdávanie sa uskutočňuje jednotlivo mimo lietadla (buď v dolnej časti pojazdných schodov alebo v adekvátnych priestoroch letiska, ak je to vhodnejšie). Pokiaľ je to možné, miestnym orgánom sa zabráni vstúpiť na palubu lietadla. Organizujúci členský štát a zúčastnené členské štáty sú zodpovedné za uplatňovanie opatrení na riešenie nepredvídaných okolností pre členov eskorty a ostaných predstaviteľov týchto členských štátov, prípadne repatriantov, ktorých readmisia nebola povolená. Takéto opatrenia sú uplatňované v prípade, že sa odlet lietadla oneskorí po vystúpení repatriantov z lietadla.

3.6 Zlyhanie operácie odsunu

V prípade, ak orgány krajiny určenia odmietnu povoliť vstup na územie, alebo operácia odsunu musí byť zrušená z iných dôvodov, organizujúci členský štát a zúčastnené členské štáty prevezmú na vlastné náklady zodpovednosť za návrat repatriantov, za ktorých sú zodpovedné, na svoje príslušné územia.

Záver

Proces výkonu vyhostenia leteckou cestou si vyžaduje zodpovedajúce plánovanie a kladie vysoké nároky súvisiace so zodpovednosťou za úspešné zvládnutie výkonu vyhostenia eskortujúcimi policajtmi. Uvedené je podmienkou u oboch popisovaných foriem výkonu vyhostenia, či už bežnou leteckou linkou, alebo leteckou návratovou operáciou.

Pri výkone vyhostenia bežnou linkou sú eskortujúci policajti počas eskorty vystavení stresovým faktorom, znásobeným nevyhnutnosťou ich neustálej pozornosti od prevzatia vyhostovaného štátneho príslušníka tretej krajiny, až do úspešného odovzdania v cieľovej destinácii. Je potrebné si uvedomiť, že takéto cesty môžu trvať aj viac ako dvadsať hodín, počas ktorých si policajný sprievod nemôže primerane oddýchnuť. Policajti musia byť vždy pripravení na nepredvídané udalosti, ktoré môžu súvisieť ako s okolnosťami vis maior (napr. posunmi časov letov v prípade nepriaznivého počasia), tak aj s ľudským faktorom, a teda nepredvídateľným správaním vyhostovaného štátneho príslušníka tretej krajiny, ktorý v prvých fázach realizácie vyhostenia môže reagovať rezignovane, resp. môže prejavovať ochotu spolupracovať pri odsune a až počas nasledujúcich fáz sa začne prejavovať agresívne.

Toto je však otázka dôkladného plánovania a prípravy realizácie vyhostenia. Ako už bolo spomenuté, vyhodnotením bezpečnostného rizika pri ktorom sa zohľadňujú všetky známe skutočnosti týkajúce sa osoby vyhost'ovaného štátneho príslušníka tretej krajiny, skutočnosti v priamej súvislosti s leteckou trasou - predpokladaná dĺžka cesty, počet prestupov, sa primerane určí aj počet členov policajného sprievodu. Na tomto mieste je potrebné podotknúť, že v konkrétnych individuálnych prípadoch musí byť výber najvhodnejšej trasy realizovaný výlučne s ohľadom na eliminovanie faktorov a okolností negatívne ovplyvňujúcich bezpečnosť výkonu vyhostenia, a preto v konečnom dôsledku nie je vždy možné uskutočniť výber letu s letenkami s najnižšou cenou. V tomto prípade ekonomické hľadisko nemôže byť nadradené hľadisku bezpečnostnému. Výhodou tejto formy vyhostenia, teda vyhostenia bežnou linkou, je relatívne krátky časový úsek od momentu prípravy na eskortu, až do momentu jej začatia. Príprava spravidla netrvá dlhšie ako štyri, až päť dní. Nevýhodou je bežná letecká prevádzka s ostatnými cestujúcimi, ktorí na jednej strane môžu byť faktorom negatívne ovplyvňujúcim úspešné vykonanie eskorty, na druhej strane na tieto osoby môžeme nazerať ako na osoby monitorujúce eskortu a najmä oprávnenosť použitia donucovacích opatrení. Nevýhodou je aj obmedzený rozsah použitých donucovacích prostriedkov, ktoré je možné preniesť na palubu lietadla.

Pri výkone vyhostenia spoločnou vzdušnou operáciou návratu je výhodou skutočnosť, že vyhost'ované osoby sú na letisku odletu zhromažďované oddelene od ostatných cestujúcich a zároveň je vytvorený priestor aj pre prílet lietadla ktoréhokoľvek iného členského štátu, ktorý prepravuje repatriantov s cieľom pripojiť sa k spoločnému letu. Na palube sa okrem iných členov tímu nachádza aj zdravotnícky personál, či osoby zabezpečujúce tlmočenie, čo môže výrazne uľahčiť a eliminovať riziko vzniku nepredvídaných situácií v súvislosti s neočakávaným zhoršením zdravotného stavu niektorého z repatriantov. Výhodou je aj väčší počet eskortujúcich, z čoho vyplýva väčšia pravdepodobnosť úspešného zvládnutia prípadného konania repatriantov negatívne ovplyvňujúceho úspešnosť operácie. Nevýhodou je oveľa dlhší časový úsek potrebný na zrealizovanie takejto operácie, pohybujúci sa v intervale najmenej štyroch, až šiestich týždňov, no mnohokrát je tento časový úsek dlhší. Nevýhodou je v prípade menšieho počtu repatriantov čakajúcich na vyhostenie v niektorom z členských štátov aj to, že nie vždy je efektívne z takéhoto členského štátu dopraviť repatriantov bežnou leteckou linkou na tranzitné letisko, ktoré je určené na medzipristátie spoločného letu, kde by sa títo pripojili k spoločnej operácii návratu.

Na základe uvedeného je možné vysloviť záver, že v prípade väčšieho počtu štátnych príslušníkov tretích krajín z jednej krajiny pôvodu, ktorí majú byť odsunutí z územia členského štátu Európskej únie, je efektívnejšie zrealizovať spoločnú operáciu návratu. V prípade odsunu jednotlivých štátnych príslušníkov tretích krajín z územia jednotlivých členských štátov Európskej únie, je spravidla efektívnejšie tento odsun vykonať bežnou leteckou linkou až do krajiny pôvodu, resp. krajiny, kde bude zabezpečené jeho prijatie. Toto posudzovanie však prebieha na individuálnej báze a vo veľkej miere závisí na okolnostiach súvisiacich s prípadne plánovanou spoločnou leteckou operáciou návratu niektorého z členských štátov Európskej únie.

Bez ohľadu na to, je potrebné si uvedomiť, že členské štáty Európskej únie disponujú metódami, formami a prostriedkami na realizáciu odsunu štátnych príslušníkov tretích krajín neoprávnene sa zdržiavajúcimi na ich území, no primárne

musia absentovať právne prekážky vyhostenia a musia byť splnené právne predpoklady realizácie takéhoto odsunu.

Referencie

- [1] Balga, J. a kolektív: Slovenské cudzinecké právo, Bratislava 2000.
- [2] Zákon č. 404/2011 Z.z. o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení.
- [3] Zákona č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v platnom znení.
- [4] Zákona č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v platnom znení.
- [5] Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 604/2013 z 26. júna 2013, ktorým sa stanovujú kritériá a mechanizmy na určenie členského štátu zodpovedného za posúdenie žiadosti o medzinárodnú ochranu podanej štátnym príslušníkom tretej krajiny alebo osobou bez štátnej príslušnosti v jednom z členských štátov (Ú. v. EÚ L 180, 29. 6. 2013)
- [6] Dôvodová správa k novele zákona o pobyte cudzincov č. 495/2013 Z.z.
- [7] Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 102/1984 Zb. o Dohovore o trestných a niektorých iných činoch spáchaných na palube lietadla.
- [8] Zákon č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov
- [9] Zákon č. 143/1998 Z.z. o civilnom letectve (letecký zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov
- [10] Rozhodnutie Rady 2004/573/ES z 29. apríla 2004 o organizácii spoločných letov na odsuny štátnych príslušníkov tretích krajín, na ktorých sa vzťahujú príkazy na individuálny odsun, z územia dvoch alebo viacerých členských štátov (Mimoriadne vydanie Ú. v. EÚ, kap. 19/zv. 7; Ú. v. EÚ L 261, 6. 8. 2004)
- [11] Smernica Rady 2003/110/ES z 25. novembra 2003 o pomoci v prípadoch tranzitu na účely leteckého odsunu

Autor

¹ **JUDr. Emil Semjan, PhD.** - Úrad hraničnej a cudzineckej polície PPZ, Útvar policajného zaistenia pre cudzincov Sečovce Bitúňková 14 Sečovce, emil.semjan@minv.sk, Slovenská republika